

Κεράδες, μπόντ'λες και τσαγίρια! Η λημνιά μάντρα με το βλέμμα των εφήβων

Περιγραφή

Ενσωματώνοντας πρακτικές της βιωματικής και της βασισμένης στον τόπο μάθησης (place-based learning), η προτεινόμενη δράση απευθύνεται σε εφήβους 13-18 ετών, με και χωρίς αναπηρία, που φοιτούν σε σχολεία Δ.Ε. της Λήμνου. Συμμετέχοντας σε εκπαιδευτικές παρουσιάσεις, επισκέψεις στο πεδίο και δημιουργικά εργαστήρια φωτογραφίας, οι μαθήτριες και οι μαθητές θα προσεγγίσουν τη μάντρα διαθεματικά, και θα έχουν την ευκαιρία να εμβαθύνουν στην έννοια της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς ως συστήματος από πρακτικές, αναπαραστάσεις, εκφράσεις, γνώσεις και τεχνικές που συνδιαμορφώνουν τον (και ενσωματώνονται στον) κοινό τόπο αναφοράς.

Ως πλέγμα σχέσεων που αλληλεπιδρά με και τροφοδοτεί την κοινωνική και οικονομική ζωή του νησιού, η μάντρα θα δώσει στα παιδιά την ευκαιρία για απόκτηση νέας γνώσης, εμπάθυση και προβληματισμό με τριπλή εστίαση:

Αγροτικές δραστηριότητες: πρωτογενής παραγωγή και μεταποίηση με επίκεντρο τη μάντρα, μετάβαση από τη διατροφική αυτάρκεια της οικογένειας στην εμπορική δραστηριότητα. Προϊόντα, τεχνικές, συνδεδεμένα επαγγέλματα και εργασιακές σχέσεις.

Γυναίκα: η μάντρα ως φορέας της γυναικοτοπικότητας στη Λήμνο, ο παραδοσιακός και ο σύγχρονος ρόλος της γυναίκας στο αγροτικό επιχειρείν.

Τοπίο της Λήμνου: τεχνικές κατασκευής της μάντρας, ένταξή της στο τοπίο της λημνιακής υπαίθρου ως οργανικό στοιχείο του, εναρμόνιση με τις κλιματικές συνθήκες και την εναλλαγή των εποχών.

Την ίδια στιγμή, αξιοποιώντας τη μάντρα και το έμπυχο και άψυχο περιβάλλον της ως πηγή έμπνευσης, η προτεινόμενη δράση θα δώσει στα παιδιά, ανεξάρτητα από τις δεξιότητες και το κοινωνικό και πολιτισμικό τους υπόβαθρο, τη δυνατότητα να εκφραστούν δημιουργικά, και να συνθέσουν οπτικά αφηγήματα με αφορμή τις πιο πάνω θεματικές, τον κοινό τόπο διαβίωσης και την πολιτισμική του ταυτότητα, με βασικό μέσο τη φωτογραφία και την ψηφιακή επεξεργασία της.

Μέσω της έρευνας, της τεκμηρίωσης και της ανοιχτής παρουσίας των έργων τους, τα παιδιά θα έχουν επιπλέον τη δυνατότητα να συνομιλήσουν απευθείας με την τοπική κοινότητα, να αναλάβουν ρόλο πρεσβευτών της άυλης κληρονομιάς του νησιού και να ευαισθητοποιήσουν τους συμπολίτες τους σχετικά με τη διαφύλαξη της μάντρας ως πυλώνα της.

Θεματικά, η παρούσα πρόταση έρχεται να συνεχίσει, να εμπλουτίσει ή/και να εξειδικεύσει περαιτέρω, εστιάζοντας στην έρευνα και την καλλιτεχνική έκφραση, εκπαιδευτικά εγχειρήματα που επιδιώκουν να εξοικειώσουν μαθήτριες και μαθητές με έννοιες και όψεις της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (π.χ. «Η ΑΠΚ της Λήμνου στα σχολεία της», που σχεδίασε και υλοποίησε τη σχολ. χρονιά 2022-23 το Μεσογειακό Ινστιτούτο για τη Φύση και τον Άνθρωπο). Μεθοδολογικά, εγγράφεται στον κύκλο εκπαιδευτικών δράσεων που προσεγγίζουν την ενεργό πολιτειότητα μέσω της τοπογνωσίας, της διαθεματικότητας και της δημιουργική έκφρασης με ψηφιακά μέσα· χαρακτηριστικό παράδειγμα για τη Λήμνο, το πρόγραμμα πολιτιστικής εκπαίδευσης «Πού κρύβεται η Υψιπύλη;» (ypsiyliprject.gr), που υλοποιείται φέτος (2023-24) για τρίτη συνεχόμενη σχολική χρονιά σε συνεργασία με τα σχολεία του νησιού.

Κοινά στα οποία απευθύνεται

Όπως αναφέρεται πιο πάνω, το πρόγραμμα απευθύνεται κατά προτεραιότητα σε μαθήτριες και μαθητές Δ.Ε. της Λήμνου, με και χωρίς αναπηρία. Στις εκπαιδευτικές δράσεις και τις δράσεις

διάχυσης πρόκειται να συμμετέχουν 50 περίπου παιδιά 13-18 ετών από 3 σχολεία και μονάδες ειδικής αγωγής της ανατολικής Λήμνου, ενδεικτικά: Γυμνάσιο και ΓΕΛ Μούδρου, ΕΕΕΕΚ Λήμνου (Ρεπανιδίου). Η γεωγραφική εγγύτητα αναμένεται να ενθαρρύνει την περαιτέρω μεταξύ τους συνεργασία και να διευκολύνει τη διάχυση της γνώσης.

Δευτερευόντως, το πρόγραμμα απευθύνεται στους εκπαιδευτικούς διαφόρων ειδικοτήτων που θα συνοδεύσουν και θα υποστηρίξουν τα παιδιά στις δραστηριότητες, εντός και εκτός του σχολείου· ενδεικτικά, τους διδάσκοντες Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Ιστορίας, Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, Πληροφορικής, Εικαστικών, Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, Κηπουρικής, Χειροτεχνίας κ.λπ.

Απευθύνεται επίσης:

- στην τοπική αυτοδιοίκηση, με έμφαση στον Δήμο Λήμνου και τα αρμόδια για τον πολιτισμό και τη διά βίου μάθηση τμήματά του· στα αντίστοιχα τμήματα της Περιφέρειας Β. Αιγαίου·
- στην ευρύτερη λημνιακή κοινότητα, τις τοπικές κοινότητες και πολιτιστικές ομάδες στις περιοχές ενδιαφέροντος του προγράμματος·
- σε εκπαιδευτικά ιδρύματα όλων των βαθμίδων, φορείς και συλλογικές οντότητες με ειδίκευση στην πολιτιστική κληρονομιά·
- σε επαγγελματίες και ερασιτέχνες φωτογράφους, φωτογραφικές ομάδες και δημιουργούς από το ευρύτερο καλλιτεχνικό φάσμα·
- σε επισκέπτες που θα λάβουν μέρος στις δράσεις διάχυσης.

Ομάδα έργου

Την ευθύνη του σχεδιασμού και της διαχείρισης, τόσο για το σκέλος του συντονισμού και της υλοποίησης όσο και για εκείνο του προϋπολογισμού του έργου, επωμίζεται η Places & Traces (P&T), Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία με έδρα τη Λήμνο, η οποία αποσκοπεί στην προώθηση της πολιτιστικής και κοινωνικής καινοτομίας, και στην ανάδειξη της ταυτότητας τόπων όπως αυτή αποτυπώνεται στο πολιτιστικό και φυσικό τοπίο τους. Το προτεινόμενο έργο συνεχίζει, εμπλουτίζοντας, την τριετή ήδη δράση της P&T στο νησί της Λήμνου για τον πολιτισμό, την εκπαίδευση και την ενδυνάμωση της τοπικής κοινότητας, ενδεικτικά: «Πού κρύβεται η Υψιπύλη;» (2021-24) εκπαιδευτικό πρόγραμμα σε 3 Κεφάλαια (το 2ο και, ιδιαίτερα, το 3ο έχουν διακριτή θεματική ενότητα αφιερωμένη στην ΑΠΚ), «Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2023», «Στα φτερά της πεταλούδας» (κύκλος δράσεων φιλανανθωσίας, 2023-24).

Επιστημονικοί συνεργάτες και συνεργάτιδες από τη Λήμνο, με ειδίκευση σε θέματα λημνιακής παράδοσης και ΑΠΚ, είναι αυτοί που θα εξασφαλίσουν την επιστημονική αξιοπιστία στον σχεδιασμό και την τεκμηρίωση του έργου, αναλαμβάνοντας την έρευνα και την οργάνωση του επιστημονικού υλικού με αναφορά στις προαναφερθείσες θεματικές, καθώς και την επιστημονική επιμέλεια των μαθητικών παραδοτέων. Σε αυτό το σημείο, ιδιαίτερη μεία αξίζει να γίνει στη συμμετοχή του Παλλημνιακού Σχολικού Ταμείου (ΠΣΤ): με μακρά εμπειρία στη διαφύλαξη και ανάδειξη των τοπικών προϊόντων και των στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς, κυρίως στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, το ΠΣΤ θα εμπλουτίσει τις σχολικές επισκέψεις και ξεναγήσεις με την πολύτιμη τεχνογνωσία του Αγροκτήματος Μητρόπολις και των εγκαταστάσεων παραδοσιακής μάντρας που διαθέτει στο νησί.

Τον σχεδιασμό των καλλιτεχνικών δράσεων με εργαλείο τη φωτογραφία, και την (καλλι)τεχνική επιμέλεια των μαθητικών έργων και της έκθεσης θα αναλάβει Λημνιός φωτογράφος με εμπειρία σε προγράμματα και δράσεις με αντικείμενο την ανάδειξη της λημνιακής ιστορίας και κληρονομιάς.

Συνεργάτες γραφικού σχεδιασμού θα αναλάβουν, σε συνεργασία με τον φορέα υλοποίησης, την προβολή του έργου και των παραδοτέων του.

Επιπλέον, στην εξειδίκευση των δράσεων και την υλοποίηση θα προσκληθούν να συμμετέχουν οι διευθύντριες και οι εκπαιδευτικοί των συνεργαζόμενων σχολείων, καθώς και στελέχη της τοπικής

αυτοδιοίκησης για τη διεξαγωγή και τη φιλοξενία των δράσεων διάχυσης και την περαιτέρω προβολή των παραδοτέων.

Οι δράσεις

A. Προετοιμασία | 20 Ιουνίου- 20 Σεπτεμβρίου 2024

Η φάση της προετοιμασίας θα διαρκέσει από τα τέλη Ιουνίου μέχρι τον Σεπτέμβριο και θα περιλαμβάνει:

- Συγκρότηση ομάδας έργου: Πρώτη συνάντηση συνεργατών και εκπροσώπων των σχολείων, και επαφή με τον Δήμο Λήμνου για εξειδίκευση της συνεργασίας. Ο φορέας υλοποίησης θα κινήσει την προβλεπόμενη διαδικασία έγκρισης για τη δυνατότητα εφαρμογής του έργου και εντός του σχολικού ωραρίου στο πρώτο τετράμηνο του σχολ. έτους 2024-25.
- Επιστημονικό υλικό: Οι επιστημονικοί συνεργάτες εξειδικεύουν την έρευνά τους για τη μάντρα με βάση τις θεματικές ενότητες του έργου (πρωτογενής παραγωγή και μεταποιητική δραστηριότητα, ο ρόλος της γυναίκας, η μάντρα στο λημιό τοπίο). Συγκεντρώνουν επιστημονικό υλικό και το οργανώνουν με παιδαγωγικά αποτελεσματικό τρόπο, ώστε να αξιοποιηθεί στις εκπαιδευτικές δράσεις.
- Προετοιμασία επισκέψεων: Σε συνεργασία με τους εκπροσώπους του Παλλημνιακού Σχολικού Ταμείου, σχεδιάζεται η κεντρική επίσκεψη στη μάντρα του Αγροκτήματος Μητρόπολις. Σε συνεννόηση με τις/τους εκάστοτε ιδιοκτήτριες/ιδιοκτήτες, επιλέγονται οι υπόλοιπες μάντρες τις οποίες θα επισκεφθούν τα σχολεία για να μάθουν και να εμπνευστούν. Η υπεύθυνη συντονισμού καταρτίζει τον αναλυτικό προγραμματισμό των δράσεων.
- Προετοιμασία εργαστηρίων: Βάσει του επιστημονικού υλικού και της επιλογής των σημείων επίσκεψης, σχεδιάζονται τα εργαστήρια ΑΠΚ και φωτογραφίας.
- Σχεδιασμός επικοινωνίας: Οριστικοποιείται η επικοινωνιακή στρατηγική του έργου και το χρονοδιάγραμμα υλοποίησής της, σχεδιάζεται η οπτική ταυτότητα του έργου.
- Συμμετέχοντες/ουσες: Λίγο μετά την έναρξη της σχολικής χρονιάς, παραδίδονται και οι κατάλογοι εκπαιδευτικών και μαθητριών/-τών που θα συμμετέχουν στο πρόγραμμα από κάθε σχολείο.

B. Επισκέψεις & εργαστήρια | 23 Σεπτεμβρίου – 23 Οκτωβρίου

Η πρώτη φάση της υλοποίησης αφορά στις εκπαιδευτικές επισκέψεις και τα εργαστήρια ΑΠΚ και φωτογραφίας. Συγκεκριμένα:

- Ενημέρωση συμμετεχόντων: οι συντονιστές οργανώνουν συνάντηση με τους εκπροσώπους των σχολείων για να ενημερώσουν σχετικά με το αναλυτικό χρονοδιάγραμμα και το περιεχόμενο των δράσεων, και να λύσουν τυχόν απορίες των σχολείων. Τα σχολεία επιλέγουν τη θεματική στην οποία θα εστιάσει η έρευνα και η φωτογράφιση, βάσει των ειδικών ενδιαφερόντων των μαθητών/τριών τους.
- Εισαγωγικό εργαστήριο φωτογραφίας: Ένα εισαγωγικό εργαστήριο για όλα τα παιδιά, σχετικά με τη φωτογραφία και την ψηφιακή επεξεργασία της, με τη χρήση καθημερινών ψηφιακών εργαλείων (κινητά, τάμπλετ) θα προηγηθεί της επίσκεψης στο Αγρόκτημα Μητρόπολις. Έτσι, οι σχολικές ομάδες θα είναι έτοιμες ώστε, σε κάθε τους επίσκεψη στο πεδίο, να συγκεντρώνουν φωτογραφικό υλικό σχετικό με τη μάντρα και τη θεματική της επιλογής τους.
- Εργαστήρια ΑΠΚ: Το εισαγωγικό εργαστήριο πραγματοποιείται σε συνδυασμό με την επίσκεψη στο Αγρόκτημα Μητρόπολις με συμμετοχή όλων των παιδιών. Στη διάρκεια της επίσκεψης, οι συμμετέχοντες/ουσες θα έχουν την ευκαιρία να ενημερωθούν «από πρώτο

χέρι» για την πρωτογενή παραγωγή και τη μεταποιητική δραστηριότητα, τις τεχνικές, τα επαγγέλματα και τις εργασιακές σχέσεις, αλλά και για τον ρόλο της γυναίκας στο σύγχρονο αγροτικό επιχειρείν με επίκεντρο τη μάντρα.

- Ειδικά εργαστήρια ΑΠΚ και φωτογραφίας: Κάθε σχολική ομάδα θα συμμετέχει σε ένα ακόμη διπλό εργαστήριο ΑΠΚ και φωτογραφίας με βάση τη θεματική της επιλογής της, με εισηγητές τους υπεύθυνους επιστημονικού και καλλιτεχνικού σχεδιασμού.
- Ενδοσχολικός σχεδιασμός δράσεων: Παράλληλα με τις πιο πάνω δραστηριότητες, εκπαιδευτικοί και παιδιά σε κάθε σχολείο εξειδικεύουν και προγραμματίζουν τα βήματά τους μέχρι την παράδοση των μαθητικών έργων στους συντονιστές.

Μαθητική έκθεση & εκδήλωση διάχυσης | 24 Οκτωβρίου – 18 Δεκεμβρίου

Η δεύτερη φάση της υλοποίησης περιλαμβάνει δραστηριότητες που θα οδηγήσουν στην επιτυχή ολοκλήρωση του έργου με τη μαθητική έκθεση και την εκδήλωση διάχυσης. Ειδικότερα:

- Επεξεργασία φωτογραφιών και επιλογή έργων: Με την υποστήριξη των εκπαιδευτικών τους και με την υποστηρικτική παρέμβαση, όπου χρειάζεται, των επιστημονικών και καλλιτεχνικών συνεργατών, οι μαθήτριες και οι μαθητές, δουλεύοντας σε ομάδες, θα έχουν έναν περίπου μήνα για να υλοποιήσουν τα βήματα που προβλέπει ο ενδοσχολικός σχεδιασμός τους: επιπλέον επισκέψεις και λήψεις (αν απαιτούνται) σε γειτονικές τους (σε λειτουργία και μη) μάντρες, επιλογή έργων για την έκθεση, περαιτέρω ψηφιακή επεξεργασία τους και έρευνα για την τεκμηρίωσή τους. Στη συνέχεια, τα μαθητικά έργα (10 από κάθε σχολείο) και το συνοδευτικό υλικό τεκμηρίωσης παραδίδονται στους συνεργάτες για την τελική επιμέλεια.
- Επεξεργασία υλικού έκθεσης: Ο καλλιτεχνικός και οι επιστημονικοί συνεργάτες του έργου επεξεργάζονται το υλικό των σχολείων φροντίζοντας για την επιστημονική και καλλιτεχνική του αρτιότητα.
- Εκτύπωση έργων και προετοιμασία έκθεσης: Τα επεξεργασμένα φωτογραφικά αρχεία και κείμενα τεκμηρίωσης (τοίχου) προωθούνται για εκτύπωση. Σε συνεργασία με τον Δήμο οργανώνεται η εκδήλωση διάχυσης και κορυφώνεται η εκστρατεία προώθησης του έργου. Ο καλλιτεχνικός υπεύθυνος αναλαμβάνει την επιμέλεια της έκθεσης.
- Εγκαίνια έκθεσης και εκδήλωση διάχυσης: Η έκθεση, που θα περιλαμβάνει τρεις θεματικές ενότητες (Δραστηριότητες, Γυναίκα, Τοπίο), θα είναι επισκέψιμη για 2 ή περισσότερες ημέρες σε προσβάσιμο δημοτικό χώρο. Στον ίδιο χώρο θα πραγματοποιηθεί η εκδήλωση διάχυσης. Ρόλο οικοδεσπότη θα αναλάβουν ο δήμος Λήμνου και τα συμμετέχοντα σχολεία. Η εκδήλωση θα απευθύνεται στο σύνολο της λημνιακής κοινότητας. Προτείνεται οι δράσεις να διεξαχθούν περί την ημερομηνία εορτασμού του Αγίου Μόδεστου, προστάτη των κοπαδιών και του λημνιού Κεχαγιά (18 Δεκεμβρίου).
- Μόνιμη έκθεση έργων: Αν δεν είναι εφικτό τα έργα να παραμείνουν στον χώρο της εκδήλωσης, μεταφέρονται σε άλλον, ανοιχτό για το κοινό, χώρο του Δήμου (ενδεικτικά: αίθουσες του Δημαρχείου Λήμνου), όπου και θα συνεχίσουν να εκτίθενται μόνιμα.

Αξιολόγηση | 20 Δεκεμβρίου

- Στη συνάντηση αξιολόγησης θα συμμετέχουν οι διοργανωτές και τα μέλη της ομάδας έργου, οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί και εκπρόσωποι των μαθητών. Σκοπός, να αξιολογηθεί, βάσει ερωτηματολογίων, ο αντίκτυπος του έργου και η επίτευξη των στόχων του, να συζητηθούν και να καταγραφούν ιδέες και προτάσεις για τη συνέχεια.